

Kányádi András

KACSKARINGÓS ÚT A MONT PARNASSE-RE

Krasznahorkai francia recepciója

(kiadástörténet)

Kelet-európai szerzők esetében a francia kiadók főleg a németországi trendeket kísérik figyelemmel; ha felbukkan a szomszédban egy-egy ígéretes név, viselője némi tapogatózás után akár Voltaire nyelvéen is megszólaltatható. 2000-ben, azaz másfél évtizeddel a *Sátántangó* budapesti szenzációja után a Gallimard jelentette meg Krasznahorkai pályakezdő regényét, de ehhez *Az ellenállás melankóliája* német díja – a Bestenliste – sem lett volna elég, ha nincs Tarr Béla, akit az ezredfordulón a legjelentősebb magyar filmrendezők között tartottak számon. A franciák később sem kapkodták el a dolgot, szintén filmsikernek köszönhető a második regény kiadása; mintha csak a *Werckmeister harmóniák* forgatókönyvírójának járt volna az elismerés. A két könyv alig kapott méltatást, pedig a párizsi kiadóóriás sajtó terén nem szűkölködik kapcsolatokban. Így bloggerek, könyvtárosok és könyvesboltok próbálták az olvasók figyelmét arra irányítani, hogy itt valami nagyszabású irodalommal szembesülhetnek, és hogy a fordító remek munkát végzett; utóbbi felhívásnak volt némi foganatja, hiszen Joëlle Dufeuilly előbb megkapta a Sociéte des Gens de Lettres (SGDL) »Révélation« díját, majd hat évre rá a Karátsón Endre által létrehozott párizsi fordítói díjat.¹ Komolyabb áttörésre azonban csak akkor került sor, amikor két kisebb, ám minőségi irodalmat pártoló kiadó – a Vagabonde és a Cambourakis –, megúván a nagy tétlenségét, szinte egy időben jelentette meg

1 A SGDL a szerzői jogvédő hivatalnak felel meg, díjai rangos elismerésnek számítanak. A Nicole Bagarry-Karátsón díjat 2003 óta évente a magyar irodalmat franciára fordítók kapják a folyó évben megjelent kéziratért vagy könyvért.

a *Théus-általánost* és az *Északról hegy, délről tó, nyugatról utak, keletről folyó* című opusokat. Fordítót egyikük sem cserélt, s ez bölcs döntésnek bizonyult az egységes és oly egyedi stílus megőrzésének szempontjából. A Cambourakis Kiadó ráadásul jó ideje egyedülálló módon magyar irodalmi sorozatot működtet (a sorozat neve amúgy egzotikusan magyar: *irodalom*, jelölhetetlen raccsolással), és a jelek szerint rendkívül fogékony a szerző intermediális kezdeményezéseire. A *Háború és háború* ugyanis igen leleményes formában látott napvilágot: a könyvborító belsejébe csúsztatott levél kísérte, mely az előzményt, a *Megjött Ézsaiás* szövegét tartalmazta. 2013-ban megtörtént tehát a várva várt csoda: a levél célba ért, a regény hatalmas tetszést aratott, vezető lapok és folyóiratok szemlézték, a fordító pedig ezúttal bezsebelte a SDGL nagydíját.

Ettől kezdve beszélhetünk a szerző sikertörténetéről, melynek a két évvel később szerzett nemzetközi elismerés, a Man Booker-díj adott végső löketet. A novelláktól idegenkedő francia könyvpiac immár lelkesen fogadta a *Kegyelmi viszonyok* megjelenését, mely csupán fordítói szempontból kakukktojás: Marc Martin munkáját dicséri és ismét a Vagabonde-nál jelent meg. Időközben a Gallimard is kapcsolt, s az első két regényt zsebkönyv formájában nyomtatta ki újra, akárcsak az Actes Sud a *Háborút* – e döntések előnyeit fölösleges részletezni. A hűséges Cambourakis pedig a *Seiobo járt odalent* fordítását bízta Joëlle Dufeuillyre, s a kötet 2018-as megjelenésekor Krasznahorkai gyakorlatilag már a legkonzervatívabb sajtóforumokban is penzumnak számított. A tavaly kiadott, mindössze hatvan oldalt kitevő kisregény, *Az utolsó farkas* minden bizonnyal nem a szerző legutolsó francia nyelvű könyve: Joëlle műhelyében készül a hatszáz oldalas *Báró Wenckheim hazatér*. Úgy tűnik, Krasznahorkai révbe ért.

(*párhuzamok*)

Ismeretlen külföldi szerző esetében a kritika általában arra törekszik, hogy kijelölje a világirodalom sodrásában megillető helyét. Ez a részben az olvasó, részben a recenzens saját műveltségét nyugtázó művelet az átvételt sem veti meg, különösen az ismerkedés kezdeti időszakában. Susan Sontag kevéssel a francia kiadások előtt kijelentette, hogy Krasznahorkai az „apokalipszis magyar mestere”, Gogollal és Melville-lel rokon, a legkorábbi recenziók pedig előszeretettel idézték ezt

a megállapítást.² Kafka neve már csak a földrajzi közelség miatt is hamar felbukkant és állandó társsá vált: így például az ismertetőben Korim, a *Háború és háború* levéltárosa *A kastély* földmérőjével mutat rokonságot.³ Ugyanakkor Beckett sem hiányozhatott, hiszen az antihős csavargó külseje, periférián tengődő egzisztenciája, félszége mind-mind az ír mester clochard-figuráira emlékeztet.⁴ A fantasztikumba hajló eseményekkel átszőtt „talált kézirat” toposza révén viszont a regény kétségtelenül a Cervantes, Jan Potocki, Umberto Eco által képviselt hagyományba illeszkedik.⁵ A cím persze Tolsztojra utal, s Krasznahorkai egyik nagyinterjújában megerősítette, hogy az orosz írónak hódol regényében, melynek hőstét azonban szerint Albert Camus Mersault-ja inspirálta.⁶ És akkor még nem is szóltunk a kritika által ki-domborított Thomas Bernhard-féle szövegfolyamról, Italo Calvino öntükröző könyvéről, Robert Musil tulajdonságok nélküli emberéről vagy éppenséggel Paul Auster magányos, öngyilkos-hajlamú New York-i szereplőiről⁷ – e sok-sok párhuzam arról árulkodik, hogy a francia közönség számára igen erős élményt jelentett az ezredforduló előtt befejezett szöveg. Az pedig, hogy a kéziratot a szerző – saját bevallása szerint – részben Allen Ginsberg lakásán írta volna, a vén lázadó útmutatásait követve, csak növelte presztízsét és titokzatosságát. Egyik legérdekesebb rokonítás a Sebald univerzumával való összehasonlítás; a német szerző igazából jó évtizeddel korábban jutott el a francia olvasókhoz és vált mára megkerülhetetlen nagysággá – Krasznahorkai hűséges kritikusai szerint mindketten „Adorno gyermekei”, akik az üdvözülés lehetőségét kutatják.⁸ Kierkegaard szorongásteóriája természetesen szintén tálcán kínálja az összevetést.

2 Sontag szavaival: „The contemporary Hungarian master of apocalypse who inspires comparison with Gogol and Melville”. Angolul *Az ellenállás melankóliája* már 1998-ban megjelent, George Szirtes fordításában.

3 *S'il vient sur terre, c'est juste pour écouter*, Transfuge 75. (2013), 16–23. (Oriane Jeancourt-Galignani nagyinterjúja a szerzővel.)

4 Lásd pl. a Nocturama 2013. december 23-i bejegyzését: Korim bolyongása „látszólag” karkai és beckettii.

5 Lásd a Thierry Guinhut blogján olvasható, *Laszlo Krasznahorkai: Le vent du chef-d'œuvre* című, 2013. november 28-án írt bejegyzést: <http://www.thierry-guinhut-litteratures.com/article-laszlo-krasznahorkai-la-venue-d-isaie-guerre-guerre-le-vent-du-chef-d-oeuvre-121277598.html>

6 *S'il vient sur terre, c'est juste pour écouter*, Transfuge 75. (2013), 16–23. (Oriane Jeancourt-Galignani nagyinterjúja a szerzővel.)

7 A legváltozatosabb rokonságot Thierry Cecille állapítja meg a *Háború és háború*ról írott recenziójában. Thierry CECILLE, *Le dernier livre*, Le Matricule des anges 148. (2013).

8 *L'âme hongroise n'est pas courageuse*, Transfuge 119. (2018), 21–27. (Oriane Jeancourt-Galignani második nagyinterjúja a szerzővel.)

Idegen nyelvű szerző esetében talán a legnagyobb elismerés, ha jelentős francia szerzőkkel találni kapcsolódási pontokat; ekkor válik a célközegben valóban otthonossá – már amennyire a szövegekből áradó *unheimlich* érzés egyáltalán annak minősülhet. Ez a mozzanat igazából a *Seiobót* dicsérő recenziókban érhető tetten. Krasznahorkai a baudelaire-i szépséges romlás és a proust-i mondatfűzés híve, noha más-más intencióval (Proust máshogyan késlelteti a mondat lezárását), többen pedig Malraux művészetfilozófiai esszéinek hatását érzik kitapinthatónak,⁹ s a szerző interjúiban az obligát udvariasság és erudíció jegyében gondosan ügyel arra, hogy ezek a megközelítések se tűnjenek alaptalannak. Ennélfogva a Sosztakovics-prelúdtól a Mahler-szimfóniákig szinte minden befér a művelt összehasonlításokba, akárcsak Pabst, Fellini, Tarkovszkij vagy éppen Tarr Béla filmkockáinak emlegetése. És az is sokat nyom a francia latban, hogy a magyar irodalom világirodalmi hatását bizonyító Kertész Imre szintén nagyra tartotta fiatalabb író-társa műveit. A francia partokon jó ideje kedvező irodalmunk szélállása.

(címkék)

Bár Krasznahorkai nyolcvanas években írott regényeinek első francia nyelvű kiadása a nyomtatott sajtóban gyakorlatilag visszhangtalan maradt, néhány blogger idejében felfigyelt *Az ellenállás melankóliájára*. A Stalker nevű blogot működtető Juan Asensio elismert, igényes, mármár rettegett kritikus 2006 decemberében írta első bejegyzését Krasznahorkairól *A Hercegre várva* címmel, határtalanul lelkesen: „az egyik legszebb regény, ami olvasnom adatott”. A recenzens Tarr filmje után vette kézbe a káosz és rend „titáni küzdelmét” (*combat titanisque*) bemutatató könyvet, melynek utolsó, emberi test bomlását bemutató oldalai „egészen káprázatosak” (*proprement éblouissantes*). Az író Kossuth-díja, mely a legmagasabb magyar állami kitüntetés, „messzemenően megérdemelt”.¹⁰ Felbuzdulván a *Sátántangóra* vetette magát, és arra következtetett, hogy a szerző „figyelemre méltó regényíró” (*remarquable romancier*), noha a „borgesi” befejezés kiszámítható. Nyolc évvel később viszont a Man Booker-díj újraelolvasásra sarkallja, és ekkor már a szerző

9 Az online La Cause littéraire Baudelaire *A szépség* című versét idézi, a Philitt a prousti mondattal szembeníti, a már említett Transfuge és a La Croix napilap pedig Malraux *Les Voix du silence* esszékötetével von párhuzamot.

10 Juan ASENSIO, *En attendant le Prince*, Stalker 2006. december 2.

„legkoherensebb” művét tiszteli benne.¹¹ A Stalker blog egyébként a magyar író összes franciául megjelent művét elemzi, és nem fukarkodik a jelzőkkel: a *Megjött Ézsaiás* „grand texte”, a „nyugtalanító szépségű” *Háború és háború* úgyszintén, Théseus és a japán kisregények „nagy regények”, a *Kegyelmi viszonyok* recenziója pedig azt a „nagy író” süvegei meg, aki „tréfát vitt a metafizikus regénybe”.¹² Jól nyomon követhető tehát az írói nagyság előtt tisztelgő értékítélet megszilárdulása, Asensio ráadásul nyomtatásban megjelent tanulmánykötetében is beválogatta Krasznahorkait, igen előkelő írók társaságában.¹³

Egy másik jelentős, és a francia recepció szempontjából fontos kritikus Oriane Jeancourt-Galignani, a Transfuge irodalmi magazin főszerkesztője, aki a *Háború és háború* megjelenésekor fedezte fel a magyar író és azóta feltétlen híve. Neki köszönhetőek a szerzővel készült mélyinterjúk. Krasznahorkai 2013-ban „zseniális”, a „nagyon nagy élő írók egyike”, ám sajnos Franciaországban „ismeretlen”, fülsiketítő csend (*silence assourdissant*) veszi körül, a „legalábecsültebbek” (*un des plus mésestimés*) közé tartozik; a nyolcoldalas beszélgetés rendkívül tartalmas és a regény műhelytitkaiba is beavat.¹⁴ Öt évvel később viszont – a szerző jelenlétében bemutatott *Seiobo* alkalmával készült a folyóiratban közölt interjú – a címlapon az író portréja már az „écrivain culte” címke társaságában díszesleg.¹⁵ A cím sokatmondó: „A nagy művészet mindig tökéletes”, alatta pedig az áll, hogy „hatalmas író” (*immense écrivain*). A szuperlatívuszt a szövegben olvasható, korábban említett Sebald-párhuzam hitelesíti, s a kérdező a nő színház esztétikai elvei mellett politikai állásfoglalásra is kíváncsi, vagyis a nagy író minden megnyilatkozására.

A napilapok sem maradnak el a „háborús” regény méltatásával. A katolikus *La Croix* „hipnotikus, lávafolyamot” idéző mondatokról áradozik, a kommunista *Liberté Hebdo* a vízkerék forgómozgását emlegeti (*un véritable mouvement de noria*), a *Libération* arról ír, hogy a Krasznahorkai-könyvek „szépsége lassan ismerőssé válik, de továbbra

11 Juan ASENSIO, *Tango de Satan*, Stalker 2007. február 19.; 2015. október 21.

12 A Stalker további szemléi: 2011. május 9., 2013. november 3., 2015. május 22. A *Kegyelmi viszonyok* bejegyzése Gregory Mion-tól származik, 2015. június 17-i keltezéssel, az eredeti idézet a zárata: „c'est l'irruption de la farce dans le roman métaphysique”. [Ez a komédia felbomlása a metafizikus regényben.] Mion szemlézi egyébként a *Seiobót* és *Az utolsó farkast* is.

13 Juan ASENSIO, *Le temps des livres est passé*, Ovadia, Nice, 2018. William Faulkner, Joseph Conrad, Ernesto Sabato, W. G. Sebald és Malcolm Lowry a névsor.

14 *S'il vient sur terre...*

15 *L'âme hongroise...*

is ijesztő”, a Le Monde pedig azt bizonygatja – és az olvasók számára ez az érv akár perdöntő lehet –, hogy Krasznahorkai nem nehezen olvasható szerző, mondanivalója és mondatai világosak, legfeljebb az általa bemutatott univerzum „sötét és érzéki” (*sombre et sensuel*).¹⁶ A folyóiratok közül a Quinzaine littéraire és a Le Matricule des Anges kritikái számítanak jelentősnek: előbbi „ördögi prózának” (*prose diabolique*) titulálja a regényt és a „teremtés gesztusát”, a valóságba átfolyó fikciót emeli ki, utóbbi – talán az egyetlen visszafogottabb írásként – a „szertelenség” (*démesure*), a hübrisz veszélyére figyelmeztet, melynek következtében a szövegben a történelemtől való elmélkedés és a „viszontagságos” (*rocambolesque*) történetek nem mindig állnak összhangban.¹⁷ De a Les Inrockuptibles recenziója sem érdektelen: arról töpreng, mit jelent a „nagy regény” fogalma, és hogy a „frenetikus és kacsaringós” (*frénétique et tortueux*) stílus milyen „döbbenetes” (*perplexe*) hatást gyakorol az olvasóra.¹⁸

A *Seiobo* kapcsán napvilágot látott kritikák még az előző nagyregegy fogadtatásánál is lelkesebbek. A La Croix ezúttal „nagyszabású prózaíró”-ként (*immense prosateur*) aposztrofálja a szerzőt, aki Nádassal osztozik „a legnagyobb élő magyar író” titulusán. A Buddha-fejezet *ars poeticaként* olvasandó, a civilizáció törekenységét faggató könyv pedig „abszolút mestermű”. A Le Monde a „művészet elviselhetetlen szépsége” címmel szemlézi a „nagy író” szövegét, s ebből kiolvasható a közép-európaiság kategorizációja; a *Seiobo* esztétikai bravúrjának tekinthető, hogy a „kézzelfoghatóvá vált művészet” (*art tangible*) immár nem utánozza a természetet. A Figaro magazine szerint „elképesztő” (*stupéfiant*) könyv, írója „kétségkívül a legnagyobb élő magyar szerző”. A Lire folyóirat továbbmegy, az eddig „érthetetlen csend” övezte írónak ötcillagos osztályzatot ad és *nobélisable* (azaz Nobel-díjra esélyes) jelzővel illeti, s arra is kitér, hogy a szerző világát meghatározó apokalipszis ezúttal a műalkotásban nyilatkozik meg, hiszen a szó – etimológiáját tekintve – reveláció. A Lire, ahogy szinte mindegyik sajtótermék, a teljes franciául olvasható Krasznahorkai-életművön végigtekint, és érdekes tipológiát állít fel: a szerző univerzumát különféle

16 Sabine AUDRERIE, *Les harmonies Krasznahorkai*, La Croix 2013 október 31.; Alphonse CUGIER, *Le Grand Œuvre de l'homme sans qualité*, Liberté Hebdo 2014. április 4–10.; Claire DEVARRIEUX, *Le chaos new yorkais de Krasznahorkai*, Libération 2013. december 19.; Nils C. AHL, *Prophète du malheur*, Le Monde 2013. december 20.

17 Gabrielle NAPOLI, *Prose diabolique*, La Nouvelle Quinzaine littéraire 1093. (2013); Thierry CECILLE, *Le dernier livre*, Le Matricule des Anges 2013/11–12.

18 Clémentine GOLDSZAL, *Rhapsodie hongroise*, Les Inrocks 2013. november 13.

„hírnökök” (*messagers*) strukturálják – ember, állat, kézirat, festmény –, s arra keresi a választ, hogyan gazdagítja a művészet a valóságról alkotott percepciókat. A *Matricule des Anges* – némi Céline-allúzióval – „utazás a művészet mélyére” címmel közöl elismerő kritikát, a Quinzaine littéraire-ből kivált En attendant Nadeau pedig „a tünékeny üldözésében” (*poursuite de l'évanescent*) látja a könyv lényegét. A *La Cause littéraire* nevet viselő webújság „varázslatos fondorlat”-ról (*manège ensorcelant*) beszél, mely méltó folytatása a huszadik század végén két „grands romans”-t jegyző Krasznahorkai tevékenységének, a nyomtatásban megjelenő Philosophie magazine a hónap regényének tartja, mely eltakarítja a „mindennapok salakját” („*les scories du quotidien*”), míg a filozófiát és irodalmat ötvöző Philitt folyóirat a „nagy magyar író” legújabb művét üdvözli, melynek tizenhét „ragyogó” (*lumineux*) fejezete az alkotás titkait világítja meg.¹⁹

A két osztatlan sikert arató könyv után a kisebb ívű, utolsó franciául megjelent szöveg, *Az utolsó farkas* sem kapott negatív kritikát, bár a szokásosnál kevesebben írtak róla: a *Matricule des anges* a *Seiobo*-kötetből kimaradt darabnak tekinti, a konzervatívnak számító közismert Marianne hetilap szerint az írónak újra sikerült meglepnie olvasóit, az alig tízéves, ám elismert *L'Espadon* [kardhal] blog pedig „a nyelv és a gondolkodás apóriáját” hangsúlyozza és egy olyan író emleget, aki „korának egyik legnagyobbjaként” korunk válságára próbál reflektálni.²⁰ És hogy a jelzőparádét a kedvelt Stalker bloggal zárjuk: a kisregény egyszerre „mélytengeri vallomás” (*confession abyssale*) és „extatikus utazás”, mely ugyanannak az életigénylésnek a megnyilvánulása, mint a bejegyzés mottójául választott, Valéry *Tengerparti temetőjéből* származó versidézet: „Le vent se lève! Il faut tenter de vivre!”²¹ A magyar szerző kiállta a szelek mérgét.

19 Antoine PERRAUD, *Les yeux dans les yeux*, La Croix 2018. március 3.; N. WEILL, *L'insoutenable beauté de l'art*, Le Monde 2018. május 11.; F. HUGUENIN, *L'appel à la contemplation*, Le Figaro Magazine 2018. május; G. MARIVAT, *L'oeuvre ou la poule*, Lire 2018/4.; Thierry CECILLE, *Voyage au bout de l'art*, Le Matricule des anges 2018/5.; Linda LÊ, *Pauvres parias*, En attendant Nadeau 2018. május 18.; Cyrille GODEFROY, *Seiobo est descendue sur terre*, La Cause littéraire 2018. október 30.; Ph. GARNIER, *Tout l'art du monde*, Philosophie magazine 2018/4.; Matthieu GIROUX, *Quand Krasznahorkai tente de sonder le mystère de la création artistique*, Phillit 2018. szeptember 2.

20 Matthieu GIROUX, *Un loup pour l'homme*, Marianne 2019. október 18–24.; Thierry CECILLE, *Le dernier loup*, Le Matricule des anges 2019/9.; *Le dernier loup*, L'Espadon 2019. augusztus 27.

21 „Szél támad! Élni, próbáljunk meg újra!” Vö. Paul VALÉRY, *Tengerparti temető*, ford. KOSZTOLÁNYI Dezső, Nyugat 1933/10–11.

(tanulmányok)

A későn induló francia recepció folyamatosan hangoztatja, milyen figyelmetlenek a nagy kiadók, hogy ilyen kiváló írók elhanyagoltak, s olyan axiómák is felbukkannak, mint „kis kiadókon múlik a nagy irodalom”.²² Előfordul, hogy a francia irodalom sivárságának ellenpéldájaként hivatkoznak Krasznahorkaira, aki rendszerint világirodalmi, kisebbséget klasszikus francia kontextusba helyezhető el. A szerző ötletes szerkezeti megoldásai (tangólépések, Ézsaiás-levél, összmediális játékok, Fibonacci-szám) kedvező fogadtatásra találnak és a mindig meglepetést szerző, megújulni tudó mester hírét erősítik, a különféle megközelítések pedig többnyire három fő csapás mentén szerveződnek: a stílus, a világnézet, valamint az író személyisége áll az érdeklődés középpontjában.

A stílus kulcsa a mondat, mely víz- vagy tűzfolyamhoz hasonlóan ellenállhatatlan – zuhatag, lávafolyam, szivattyú, illetve hipnotikus, szimfonikus, frenetikus, lebilincselő, részegítő, sűrű vagy éppenséggel ide-oda kanyargó – és az olvasót óhatatlanul magával ragadja. A hosszú, bizonytalan kimenetelű elkalandozások labirintussá, „szédítő helybenjárásá” (*un vertigineux surplace*) változtatják a szöveget,²³ ugyanakkor az egzisztenciális kételyek a szorongás művészi kifejezőeszközei. Krasznahorkai „kibújik a szó kényszerű mértéke alól”.²⁴ Tarr Béla filmjeinek ismeretében „számozott szekvenciának”²⁵ tűnik a hosszú mondat, mely minden bonyolultsága mellett követhető, így az egyetlen mondatból álló, utolsó farkast kereső szöveg is. Igen érdekes Joelle Dufeuilly beszélgetésünkkel tett fordítói észrevétele: szerinte az első két regény „németes” stílusban íródott, ahol az ige kerekítette le a mondatot, ezért igen nehéz volt a végére járni, a *Háború és háború* viszont „latinos” fordulatot hozott, ahol az alárendelő mondat szerkezet kötőszavai világosabb tagolást biztosítanak a mondanivalónak. Ez a váltás megkönnyítette a francia olvasó dolgát – talán a recepció fellendülésére is magyarázattal szolgál. Oriane Jeancourt–Galignani egyébként szintén felfigyelt a stílusfordulat jelentőségére, az „önmagát korrigáló nyelv” felbukkanására.²⁶

22 Vö. „La grande littérature est l'affaire des petits éditeurs.” *Laszlo Krasznahorkai, maître de l'apocalypse*, Le Clavier cannibale 2013. november 11.

23 Vö. *L'âme hongroise...*

24 „Il déjoue la dimension coercitive de la parole”. Jérôme GOUDE, *Chapiteau existentiel*, Le Matricule des anges 2011/7.

25 „Séquences numérotées d'une phrase unique”. Vö. Thierry CECILLE, *Le dernier livre*, Le Matricule des anges 2013/11–12.

26 „Une écriture épurée, réflexive, qui se corrige elle-même”. Vö. *L'âme hongroise...*

A *Weltanschauung*-ot illetően a francia közönség számára kétféle Krasznahorkai létezik: a borongós, sötét tónusú, lepusztult magyar kisvárost bemutató, illetve a derűs, távol-keleti harmóniakat kedvelő, a műalkotás transzcendenciáján töprengő író. Előbbi a filmvászonról ismerős, a lázadás és szerencsétlenség mítoszba hajló univerzumát, az abszurd, nyomasztó, félelmetes, kiábrándult, elviselhetetlen, általános letargiába sülyedt, oszlásnak indult, tragikomikus és kaotikus létet ábrázolja, ahol groteszk próféták kommunikációs képtelenségről tesznek tanúbizonyságot, ahol folyamatos rettegés uralkodik, a kirobbanó erőszak előszele, és ahol az emlékezet megbízhatatlansága legalább olyan fájó tapasztalat, mint az áruvá silányított szellemé. Kiemelném Yannick Haenel Médicis-díjas író jegyzetét: a *Háború és háború* hőse a New York-i kirakatban a „sale” feliratot „save”-nek olvassa, s ez a félreolvasás valójában az irodalom feladatának nemes megfogalmazása: tessék a V-t felkarolni, az L törlendő.²⁷ A derűs író a földi paradicsom látványát szemléli, a természet és a műalkotás örök szépségét és mélyebb értelmét kutatja, a Szép születéséhez asszisztál, kimunkált ekfrázis és teremtő epifánia híve, kiiktatja a regényből a cselekményt és az embereket, valamint arra kíváncsi, képes-e a szemlélődés sorsunk megváltoztatására. Krasznahorkai mindkét profilja tetszést arat, a kritikusok figyelmét pedig a két világ közötti átfedések sem kerülik el, mint például az amerikai Bábel és napjaink athéni Akropoliszának rokonsága.

Az író személyét övező címkékről már volt szó, így most csak a recepció igen lényeges mozzanatáról, a személyes jelenlétről, az író-olvasó találkozókról röviden. Krasznahorkai szívesen utazik és a nyilatkozatoktól sem idegenkedik. Látványos és főleg örvendetes a 2001-es és a 2018-as párizsi vendégszereplése közötti óriási különbség. Előbbi a *Sátántangó* fordításának megjelenése után, a franciaországi magyar évad²⁸ keretében történt: Kelet-Párizs Maroquinerie nevű irodalmi kávéházában, ahol – a szervezőket beleértve – legfeljebb tíz ember volt kíváncsi az estjére, és ahol a szerző, visszafogottan bár, de érezhetően szenvedett. Utóbbi viszont a *Seiobo* bemutatóján a Centre Pompidou másfél száz főt befogadó konferenciatermében, Párizs központjában, szinte telt házas közönséggel. A felolvasással tarkított beszélgetés remek

27 Yannick HAENEL, *Une brèche poétique dans l'invisible*, Le Monde des livres 2017 dec. 18.

28 A *Magyart* néven futó rendezvénysorozat kormányközi együttműködés eredménye volt, és 2001 júniusától decemberéig kínált gazdag kulturális programokat Franciaország egész területén.

hangulatban zajlott, a jelenlevők áhítattal hallgatták a halk szavú meseter bejáratott, találó válaszait. Sok minden történt a két időpont között, új regények, nemzetközi díjesők, franciaországi könyvesboltokban szervezett írótalálkozók követték egymást, nem utolsósorban pedig jelentős kiadó- és kritikuslobbi. Napjainkban nem túlzás kijelenteni, hogy a világ legismertebb irodalmi díjának elnyerése nem érné felkészületlenül a francia olvasóközönséget. A Montparnasse-ra az *improbable* nevet viselő László Krasznahorkai mindenestre kétségtelenül megérkezett.²⁹

29 A szerző francia fordításban megjelent műveinek jegyzéke: *Tango de Satan* (Gallimard, 2000), *La Mélancolie de la résistance* (Gallimard, 2006), *Thésée universel* (Vagabonde, 2010), *Au nord par une montagne, au sud par un lac, à l'ouest par des chemins, à l'est par un cours d'eau* (Cambourakis, 2011), *La venue d'Isaïe/Guerre et guerre* (Cambourakis, 2013), *Sous le coup de la grâce* (Vagabonde, 2015), *Seiobo est descendue sur terre* (Cambourakis, 2018), *Le dernier loup* (Cambourakis, 2019).